

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ГАЛУЗІ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩІ

© 2015 ЗАГОРОДНЯ А. А.

УДК 377.36:330(438)

Загородня А. А.

Зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польщі

У статті проаналізовано зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польщі. Автор акцентує увагу на тому, що економічна освіта – це особливий різновид освіти, змістовий та процесуальний компоненти якої значною мірою впливають на формування як професійних, так і особистісних критеріїв індивідуального розвитку, професійне становлення компетентного фахівця, який впливатиме на розвиток і перебіг різних економічних процесів, що зможуть визначити благоустрій суспільства загалом та кожної особистості зокрема. Також автор зазначає, що економічна освіта – це вироблення в студентів чіткої уяви про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин, ціле-спрямоване, систематичне формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи, їхня підготовка до високопрофесійної праці, вміння дбайливого ставлення до природи, вироблення звички практично використовувати економічні знання в реальному житті. Зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польща визначається освітніми стандартами для галузі дослідження, зокрема – економіки.

Ключові слова: економіка, економічна освіта, професійна підготовка

Бібл.: 12.

Загородня Алла Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра суспільних та педагогічних дисциплін, Український державний університет фінансів та міжнародної торгівлі (вул. Чигоріна, 57, Київ, 01601, Україна)

Email: z_alla@i.ua

УДК 377.36:330(438)

UDC 377.36:330(438)

Загородня А. А. Содержание профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли в Республике Польша

В статье проанализировано содержание профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли в Республике Польша. Автор акцентирует внимание на том, что экономическое образование – это особая разновидность образования, содержательный и процессуальный компоненты которой в значительной степени влияют на формирование как профессиональных, так и личностных критериев индивидуального развития, профессиональное становление компетентного специалиста, который будет влиять на развитие и протекание различных экономических процессов, которые смогут определить благоустройство общества в целом и каждой личности в частности. Также автор отмечает, что экономическое образование – это выработка у студентов четкого представления о научных закономерностях развития экономики, особенностях рыночных отношений, целенаправленное, систематическое формирование у будущих специалистов экономических знаний, высокой организованности и творческой инициативы, их подготовка к высокопрофессиональной работе, умелому бережному отношению к природе, выработка привычки практически использовать экономические знания в реальной жизни. Содержание профессиональной подготовки специалистов экономической отрасли в Республике Польша определяется образовательными стандартами для области исследования, в частности – экономики.

Ключевые слова: экономика, экономическое образование, профессиональная подготовка

Библ.: 12.

Загородня Алла Анатольевна – кандидат педагогических наук, доцент, кафедра общественных и педагогических дисциплин, Украинский государственный университет финансов и международной торговли (ул. Чигорина, 57, Киев, 01601, Украина)

Email: z_alla@i.ua

Zagorodnia A. A. The Content of Professional Training of Specialists for the Economic Sector in the Republic of Poland

The article analyzes the content of professional training of specialists for economic sector in the Republic of Poland. The author emphasizes that economic education is a special kind of education, content and procedural components of which have a significant impact on the formation of both professional and personal criteria of personal and professional development of competent specialists, who will influence the development and course of the various economic processes that will be able to determine the improvement of society as a whole and each individual in particular. The author also notes that the economic education is developing in students a clear understanding of scientific laws of economic development, especially concerning market relations; purposeful, systematic forming in the future experts economic knowledge, high level of organization and creative initiatives of their preparation for highly professional work, skillfully careful attitude to nature; developing the habit of practical use of economic knowledge in real life. The content of professional training of specialists for economic sector in Poland is determined by the educational standards for the field of research, in particular – the economy.

Keywords: economy, economic education, training

Bibl.: 12.

Zagorodnia Alla A. – Candidate of Sciences (Pedagogics), Associate Professor, Department of Social and Pedagogical Disciplines, Ukrainian State University of Finance and International Trade (vul. Chygorina, 57, Kyiv, 01601, Ukraine)

Email: z_alla@i.ua

Вступ. Всебічна реформа освіти в Польщі, розпочата наприкінці 90-х рр. ХХ ст., охопила всі ланки системи освіти – її структуру, зміст, управління, фінансування, підготовку фахівців різних напрямів. Розвиток польської системи освіти відбувається у напрямі побудови єдиного європейського простору і за темпами не відстає від передових країн Західної Європи. Стратегією реформи є створення принципово нової системи освіти, яка б надавала можливість кожній людині отримати і постійно поповнювати знання протягом усього її активного життя – системи неперервної освіти.

Економічна освіта – це вироблення у студентів чіткої уяви про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин, цілеспрямоване, систематичне формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи, їхня підготовка до високопрофесійної праці, вміння дбайливого ставлення до природи, вироблення звички практично використовувати економічні знання в реальному житті [4, с. 92].

Мета статті – розглянути та проаналізувати зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польщі.

Зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польщі визначається освітніми стандартами для галузі дослідження, зокрема економіки [1].

Цей освітній стандарт передбачає підготовку фахівців за двома ступенями (циклами).

Підготовка фахівців першого циклу триває не менше 6 семестрів. Кількість годин, відведених на вивчення навчальних предметів, не повинна бути менше за 1800. ECTS (європейська система накопичення кредитів) повинна бути не менше за 180 кредитів.

Підготовка фахівців другого циклу триває не менше 4 семестрів. Кількість годин, відведених на вивчення навчальних предметів, не повинна бути менше за 800. Кількість кредитів не повинна бути менше за 120.

Випускники першого циклу повинні мати комплексні економічні знання, сформовані практичні вміння і навички роботи економіста – фахівця в галузі управління фінансовими ресурсами, людським капіталом і матеріальними цінностями. Випускники повинні бути готові до продовження освіти в аспірантурі.

Випускники другого циклу навчання повинні:

- мати комплексні і розширені (порівняно зі специфікою навчання першого циклу) знання економіки та управління фінансовими ресурсами, людським капіталом і матеріальними цінностями;
- мати навички для використання передових аналітичних методів вивчення економічних явищ і процесів, моделювання їх прогресу за шкалою мікро- і макроекономіки, відкритою для міжнародного конкурсу;
- бути готовими до розробки проектів, надання консалтингових послуг і прийняття раціональних рішень, пов'язаних з придбанням та використанням природних ресурсів приватного сектора та громадськості (як у домашніх умовах, так і за кордоном);
- бути готовими до роботи в різних секторах і сегментах європейського ринку і самостійно вести господарську діяльність.

Випускники другого циклу навчання повинні бути готові до продовження навчання в докторантурі [1].

Освітній стандарт підготовки фахівців для економічної галузі пропонує орієнтований перелік навчальних дисциплін, визначення кількості годин та кредитів, обов'язкових для вивчення студентами. Цей документ визначає орієнтований анований обсяг вивчення кожного предмета, пропонує перелік умінь і компетенцій, якими повинен володіти кожен фахівець після вивчення конкретної дисципліни, і слугує для розробки початкових програм, спецкурсів і добору фахівців для викладання дисциплін фахового спрямування [1].

Аналіз змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польщі доцільно провести в контексті вивчення досвіду теоретико-практичних напрямів дослідження вітчизняних науковців, оскільки результати досліджень деяких з них ґрунтуються на матеріалах наукового пошуку зарубіжних, в тому числі і польських, дослідників.

Аналіз нормативних документів, які визначають зміст вищої професійної освіти економістів і видів економічної діяльності, дає можливість зазначити, що формування інформаційної компетентності майбутніх фахівців при вивченні дисциплін комп'ютерного циклу здійснюється в два етапи. Так, Н. М. Болюбаш зазначає, що на першому етапі вивчаються дисципліни, що дозволяють сформулювати ключові та базові інформаційні компетенції. На другому – дисципліни, спрямовані на формування спеціальних інформаційних компетенцій, подальший розвиток ключових і базових компетенцій. Автором виокремлено базові інформаційні компетенції, зумовлені специфікою професійної діяльності економістів різних спеціалізацій і які передбачають володіння сучасними методами організації обробки даних у локальній мережі Інтернет та роботи з гіпертекстовими й електронними офісними документами різного типу (текстовими документами, розрахунковими таблицями, базами даних) при: здійсненні обробки економічної інформації, її аналітичної інтерпретації й узагальнення; створення інформаційної бази підприємства; організації інформаційного забезпечення управління економічною діяльністю; взаємодії з партнерами [5, с. 8].

Проблема змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польща, на нашу думку, може більш ефективно досліджуватися через кластерний підхід у професійній освіті. Доцільність його застосування виникла у зв'язку з необхідністю врахування великої кількості взаємозв'язків між елементами, які об'єднані в єдине ціле [8, с. 17].

Як зазначає М. Портер, кластери виступають організаційною формою консолідації зусиль зацікавлених сторін, спрямованих на досягнення конкретних переваг в умовах становлення постіндустріальної економіки [9].

Кластер в економіці – це об'єднання бізнес-структур, наукових та освітніх організацій для спільного розвитку певної галузі економіки в межах одного регіону. Це зосереджена на деякій території група взаємопов'язаних компаній: постачальників обладнання, комплектувальників і фахівців по наданню спеціалізованих послуг; інфраструктури; науково-дослідницькі інститути; вищі навчальні заклади та інші організації, які взаємодоповнюють одні од-

них та посилюють конкурентні переваги окремих компаній та кластера в цілому [8, с. 19].

Проведені дослідження [8; с. 38] підтверджують, що зарубіжні методики ідентифікації кластерів можуть повною мірою бути використані і в країнах, які пізніше ступили на шлях кластеризації. Завдяки вдалій комбінації кількісних (статистичних) і якісних (емпіричних) методів та їх можливих варіацій можна сформувати методичний інструментарій і щодо отримання об'єктивної інформації про потенціал кластерного розвитку соціально-економічної системи будь-якого рівня розвитку. Оскільки формування кластерних механізмів економічного розвитку пов'язане з дією сукупності чинників, які зазвичай доволі важко формалізувати, пріоритетне значення при дослідженні існуючих кластерів мають саме якісні методи ідентифікації. Поряд із тим, сучасна статистична база дозволяє сформувати та застосувати на практиці систему кількісних методів аналізу територіально-галузевих об'єднань, які забезпечують виявлення важливих емпіричних закономірностей становлення та функціонування кластерів в економіці [10, с. 45].

В. Ю. Стрельников, досліджуючи теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки, запропонував класифікувати документи, в яких фіксувався проект змісту підготовки бакалавра економіки, на три групи: 1) документи, у яких зафіксовано вимоги кредитно-модульної системи організації навчального процесу (інформаційний пакет, структурно-логічна схема підготовки фахівців, залікові кредити, змістові модулі, індивідуальні навчальні плани студентів, шкала оцінювання навчальної діяльності студента); 2) документи, складені на основі міжнародних стандартів ISO серії 9000:2000 та 9001 (мета діяльності університету, посібник з якості, процедури і стандарти, за допомогою яких описувалися процеси у дидактичній системі, модель моніторингу якості підготовки бакалавра економіки, методики, положення, інструкції); 3) традиційна документація навчального закладу (навчальні, тематичні і робочі плани викладачів, методичні розробки, навчальні програми, посібники і підручники, навчальні комплекси дисциплін тощо) [2, с. 22].

Польські дослідники Jordan Klimek та Jan Nikolajew зазначають, що останні спостереження макроструктурних процесів, що відбуваються в соціально-економічній реальності, виокремлюють безліч проблем, пов'язаних з ефективністю сучасної системи економічної освіти [11].

Ключовим поняттям у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх фахівців економічної галузі Т. І. Коваль вважає інтерактивність. Рівень інтерактивності у комп'ютерних засобах визначається наявністю таких характеристик: забезпечення нелінійного доступу до навчальної інформації з використанням гіпертекстової технології; оперативністю суб'єкт-суб'єктних суб'єкт-об'єктних зворотних зв'язків; забезпечення для студентів права вибору міжособистісного спілкування; адаптацією системи навчання до індивідуальних їх особливостей; забезпечення різних рівнів автономії студентів (часткової, обмеженої, повної) реалізацією в інформаційно-навчальному середовищі відповідних стратегій керування їх навчально-пізнавальною діяльністю під час позааудиторної роботи [3, с. 24].

Інтерактивність як компонент професійності фахівця економічної галузі використовується в освітньому процесі з метою заохочення та розвитку творчих здібностей, що надає можливості зосередитися на ефективності виконуваних завдань та вказує на необхідності впровадження інноваційних та ефективних рішень, формуючи творчий потенціал. На думку J. Klimek та J. Nikolajew, у найближчому майбутньому це може бути ключовою компетенцією. Завдання системи освіти – її розвиток, пропагування освітніх програми, які прагнуть розвивати абстрактне мислення, тобто розвиток підвищеної активності центральної нервової системи [11, с. 76].

Т. Б. Поясок наполягає на необхідності психолого-педагогічної складової у змісті професійної підготовки фахівців економічного профілю. Дослідниця визначає чотири галузі стикання професійної діяльності фахівця фінансово-економічного профілю з проблемами людини, де необхідно використовувати положення і рекомендації з психології та педагогіки [6, с. 281–283]. Зокрема:

- зв'язок з гуманітарними, психологічними і педагогічними аспектами зовнішнього середовища (необхідність усвідомлення залежності та впливу на певні аспекти професійної діяльності фахівця, розуміння часткової небезпеки від надмірної кількості новацій у економіці; врахування особливостей населення, розвиток умінь налагоджувати взаємодію з різною категорією людей);
- професійні проблеми, які викликають необхідність використання рекомендацій і методів психології та педагогіки в професійній роботі фінансиста, економіста (сприйняття та усвідомлення проблем різного характеру – політичні, управлінські, економічні тощо – неможливе без сприйняття та розуміння людей, їх особливостей; вирішення завдань професійного спрямування часто пов'язане з мотивуванням та спонуканням людей, підвищенням їх професіоналізму, використанням засобів переконання, показу, роз'яснення);
- вплив на діяльність фахівця фінансово-економічного профілю та результати його власних психологічних і педагогічних особливостей (чим більш всебічно та краще підготовлений фахівець – переконання, інтереси, потреби, освіченість, вихованість, професійна майстерність та досвід – тим вищі досягнення його професійної діяльності);
- вплив на діяльність фахівця в галузі економіки, фінансів та її результати особистих якостей та професіоналізму інших співробітників організації, колег по спільній роботі та його власної майстерності взаємодії з ними (кожний фахівець повинен володіти умінням працювати в колективі, вірно будувати взаємовідносини з колегами, володіти навичками ділового спілкування).

На важливість психолого-педагогічної складової у змісті професійної підготовки фахівців економічної галузі вказують і польські дослідники. Науковці стверджують, що формування та вдосконалення навичок управління часом сприяє інтенсивності життя, зокрема у контексті виконання тих завдань, що виникають у результаті виконання професійних обов'язків, або навіть розмежування чи

непланованість часу, що і вимагає навичок управління часом. Досягнення професійного успіху в майбутньому буде визначатися здатністю ефективного планування та організації своїх обов'язків, зокрема пріоритетів їх реалізації і розгляду сукупності зовнішніх подразників [11, с. 77].

Психолого-педагогічна складова сприятиме розвитку навичок міжособистісного спілкування. Як зазначають J. Klimek та J. Nikolajew, ефективна комунікація – прямий контакт з клієнтами та колегами, відмінними між собою особистісними характеристиками, що дає можливість зосередитися на зростанні показників купівлі-продажів та вимагає ефективної комунікації для досягнення цілей окремих проектів. Отже, підвищення вартості комунікативних навичок, тобто сформованість готовності до формулювання зрозумілих для клієнта рішень, використання маніпулятивних технік і методів максимально сприятимуть веденню переговорів [11, с. 76]. Позитивний досвід у використанні психолого-педагогічної складової у економічній галузі підготовки фахівців свідчить про сформовану самосвідомість випускників вищих навчальних закладів економічної галузі щодо постійного вдосконалення своєї компетенції та умінні зосередитися на навчанні. Удосконалення набутих навичок упродовж усього життя дозволяє не тільки залишатися конкурентоспроможними в умовах все більш складного ринку праці, але й впливає на здоров'я людей, переважно в ментальному вимірі.

Проаналізуємо особливості змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі на прикладі Університету економіки в Кракові.

Починаючи з 2013/2014 навчального року, освітній процес в університеті економіки поповнився новою унікальною формулою вивчення навчальних дисциплін, передбачених освітньою програмою підготовки майбутніх фахівців. Цю пропозицію адресовано обдарованим та амбітним студентам-очникам (студенти денної форми навчання) першого ступеня, які протягом трьох семестрів (четвертий – шостий) отримують індивідуальну консультацію педагога-тьютора і матимуть змогу вирішити для себе плани вивчення предметів, вибравши елементи з усіх доступних на кафедрі. Всю систему описано та систематизовано у підручнику, який пройшов апробацію в університетах Оксфорда і Кембриджа і практикується у провідних університетах Європи. Це є протилежністю загальній вищій освіті і спрямована на підготовку еліти в умовах міждисциплінарності [7].

Слід зазначити, що зміст професійної підготовки фахівців в університеті економіки в Кракові також залежить і від різних типів факультетів. Так, Індивідуальний факультет (Шлях освіти (WISE)) був запроваджений як альтернативний напрям професійної підготовки на факультеті економіки і міжнародних відносин, який повинен стати основною складовою персоналізованої освіти, зорієнтованої на конкретні потреби та очікування студентів. Студент зможе вибрати свої спеціальні предмети, які дозволять йому визначити індивідуальний шлях подальшої освіти та особистісного розвитку. Це рішення буде формувати їх професійний профіль [7].

Система підготовки фахівців передбачає наявність викладача-тьютора та студента-учня. Викладачами-тьюторами виступають сертифіковані викладачі з числа викла-

дачів факультету економіки і міжнародних відносин СUE. Процес навчання починається з короткого вступного курсу, який повинен ознайомити студентів з робочими методами, заснованими на істинних, загальноприйнятих правилах навчання та дослідження.

Викладач-тьютор (вчитель-тьютор, репетитор) – це людина, яка виступає як консультант, захисник індивідуальних науково-пошукових проектів студентів. Це допомагає у виборі об'єктів і напрямів подальшої спеціалізації. Завдяки систематичним зустрічам (крім того, ознайомлення зі змістом підручників двічі на два тижні) викладач вивчає інтереси окремого студента через: дискусії, домашні завдання, есе, проекти, обговорюючи їх зміст індивідуально з кожним учнем. Відносини «студент – учитель» передбачають згоду обох сторін, обмін поглядів, думок і знання. Мета цього обміну та співробітництва – інтелектуальна освіта студента. Завдання вихователя полягає в заохоченні студентів працювати над дослідженням складних завдань і тем.

Репетитор допомагає студенту у виборі предметів, навчальних програм і методів їх реалізації; аналізує запропонований студентом індивідуальний навчальний план поточного семестру, затверджує в кінці навчального року картки, що містять перелік завершених студентських заходів, кількість отриманих кредитів і пропозиції щодо заохочення та продовження дослідження. Це унікальний індивідуальний шлях розвитку, спрямований на обдарованих студентів, чия діяльність та інтереси виходять далеко за межі програми одного напрямку або спеціальності. Передбачається, що пропозиція буде популярною для використання всіма студентами факультету економіки і міжнародних відносин після третього семестру (за фахом), які пройшли складний процес набору, який ґрунтується не тільки на показниках оцінювання, але й на інтерв'ю, супровідного та рекомендаційного листів. Кількість студентів не повинна перевищувати 15 [7].

Жешувський університет пропонує економічну освіту за двома рівнями: I освітньо-кваліфікаційний рівень (денна та заочна форми навчання) II освітньо-кваліфікаційний рівень (денна та заочна форми навчання) за спеціальностями: економіка і підприємництво; економіка бізнес-послуг; економіка як чинник місцевого і регіонального розвитку; Європейська економічна інтеграція (вибір після 3 семестру). На період закінчення навчання випускники вміють робити економічний аналіз, використовуючи аналітичні методи і засоби; здобувають знання з питань організації та управління різними сферами виробничо-господарської діяльності; демонструють управлінські здібності. Вивчення іноземних мов на рівні B2 (згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти) дозволяє випускнику отримати фахову підготовку, необхідну для обіймання посади економіста, зокрема для налагодження міжнародної співпраці. Випускники можуть працювати в економічних установах і організаціях, а також в органах державної адміністрації; можуть продовжувати навчання, здобуваючи II освітньо-кваліфікаційний рівень (ступінь магістра) за напрямком економіка або на споріднених напрямках [12].

Висновки. Відтак, аналіз змісту професійної підготовки фахівців економічної галузі дає можливість стверджувати, що змісти навчальних курсів, які студенти ви-

вчають в межах освітніх програм, сприяють формуванню професійних та особистісних компетентностей, що відповідають чинному законодавству Республіки Польщі для врегулювання освітньо-кваліфікаційних рамок. Поряд із тим, слід зазначити, що підвищити кваліфікаційний рівень з певної професії після закінчення навчання в основній професійно-технічній школі можна через мережу додаткових технікумів або ліцеїв. Система вищої освіти Республіки Польща з 1998 р. представлена державними і недержавними закладами, що існують з 1990 р., вищими навчальними закладами, які застосовують однакові стандарти організації навчального процесу і викладання. Недержавні вищі заклади освіти створюються на підставі дозволу Міністра національної освіти і спорту, набувають юридичного статусу після внесення до реєстру недержавних шкіл в Міністерстві національної освіти і спорту.

Отже, освіта сучасного економіста вимагає готовності постійного підвищення меж своєї спеціалізації та розуміння сутності суміжних дисциплін. Цей тип дослідження також збільшує адаптивність економістів до зміни умов на ринку праці, оцінок іспитів і кредитів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Standardy kształcenia dla kierunku studiów: *Ekonomia* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.wpt.dracosk.pl/files/dydaktyka/Standardy%20Ekonomia.pdf>
2. Стрельников В. Ю. Теоретичні засади проектування професійно орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / В. Ю. Стрельников. – К., 2007. – 42 с.
3. Коваль Т. І. Теоретичні та методичні основи професійної підготовки з інформаційних технологій майбутніх менеджерів-економістів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Т. І. Коваль. – К., 2008. – 44 с.
4. Набока О. Г. Професійно-орієнтовані технології навчання у фаховій підготовці майбутніх економістів: теорія і методика застосування : монографія / О. Г. Набока. – Слов'янськ : Підприємство Маторін Б. І., 2012. – 303 с.
5. Болюбаш Н. М. Формування професійної компетентності майбутніх економістів засобами мережевих технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Н. М. Болюбаш. – Ялта, 2011. – 20 с.
6. Поясок Т. Б. Основи психолого-педагогічної підготовки фахівців фінансово-економічного профілю : навчальний посібник [для студентів і викладачів фінансово-економічних вищих навчальних закладів] / За ред. д-ра пед. наук, проф. Сисоевої С. О. – К. : ПП «ЕКМО», 2003. – 228 с.
7. Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nowa.uek.krakow.pl/pl/studenci/wise-wydzialowa-indywidualna-sciezka-edukacyjna.html>
8. Кривых С. В. Кластерный подход в профессиональном образовании : монография / С. В. Кривых, А. В. Кирпичникова. – СПб. : ИНОВ, 2015. – 140 с.
9. Портер М. Э. Конкуренция / М. Э. Портер. – М. : Вильямс, 2003. – 496 с.
10. Богатчик Л. Порівняльний аналіз методів ідентифікації кластерів в соціально-економічних системах / Л. Богатчик // *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. – 2014. – № 7. – С. 37–47.
11. Klimek J., Nikolajew J. Dynamika przemian społeczno-gospodarczych w procesie edukacji – refleksje socjologiczne / Klimek Jordan, Nikolajew Jan // *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*. – 2014. – № 7. – С. 71–79.
12. Інформація для кандидатів: Жешувський університет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.euroosvita.osp-ua.info/userfiles/file/2014/05/19/RZESZOW_prezent_3.pdf

REFERENCES

Boliubash, N. M. "Formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv zasobamy merezhevykh tekhnolohii" [Formation of professional competence of future economists by means of networking]. *avto-ref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.04, 2011.*

Bohatchyk, L. "Porivnialnyi analiz metodiv identyfikatsii klasteriv v sotsialno-ekonomichnykh systemakh" [Comparative analysis of methods for identifying clusters in social and economic systems]. *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, no. 7 (2014): 37-47.

"Informatsiia dlia kandydativ: Zheshevskiy universitet" [Information for candidates: Rzeszow University]. http://www.euroosvita.osp-ua.info/userfiles/file/2014/05/19/RZESZOW_prezent_3.pdf
Krivyykh, S. V., and Kirpichnikova, A. V. *Klasteryny podkhod v professionalnom obrazovanii* [The cluster approach in vocational education]. St. Petersburg: INOV, 2015.

Klimek, J., and Nikolajew, J. "Dynamika przemian społeczno-gospodarczych w procesie edukacji - refleksje socjologiczne" *Studia Zarządzania i Finansów Wyższej Szkoły Bankowej w Poznaniu*, no. 7 (2014): 71-79.

Koval, T. I. "Teoretychni ta metodychni osnovy profesiinoi pidhotovky z informatsiinykh tekhnolohii maibutnikh menedzheriv-ekonomistiv" [Theoretical and methodological foundations of training in information technology future managers and economists]. *avto-ref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04, 2008.*

Naboka, O. H. *Profesiino-orientovani tekhnolohii navchannia u fakhovii pidhotovtsi maibutnikh ekonomistiv: teoriia i metodyka zastosuvannia* [Professionally-oriented technology training in professional training of future economists: theory and methods of use]. Sloviansk: Pidpriyemets Matorin B. I., 2012.

Porter, M. E. *Konkurentsiia* [Competition]. Moscow: Viliams, 2003.

Poiasok, T. B. *Osnovy psikhologo-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv finansovo-ekonomichnoho profilu* [Fundamentals of psycho-pedagogical training of specialists of finance and economics]. Kyiv: EKMO, 2003.

Strelnikov, V. Yu. "Teoretychni zasady proektuvannia profesiino orientovanoi dydaktychnoi systemy pidhotovky bakalavriv ekonomiky" [The theoretical basis of designing professionally oriented didactic system bachelors economy]. *avto-ref. dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04, 2007.*

"Standardy kształcenia dla kierunku studiów: *Ekonomia*" <http://www.wpt.dracosk.pl/files/dydaktyka/Standardy%20Ekonomia.pdf>

"Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie" <http://nowa.uek.krakow.pl/pl/studenci/wise-wydzialowa-indywidualna-sciezka-edukacyjna.html>